

культуру виховного процесу. Без усвідомлення духовно-ціннісного значення праці педагогічна діяльність ніколи не набуде ознак творчої діяльності.

Література

1. Кучерюк Д.Ю. Эстетика труда: ценностные отношения, творчество, человек / Д.Ю. Кучерюк. – К.: Вища шк. Изд-во при Киев. ун-те, 1989. – 143с.
2. Неменский Б.М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания. Кн. для учителя / Б.М. Немский. – М.: Просвещение, 1981. – 213 с.
3. Сковорода Г. С. Вибрані твори : в 2-х т / Г. С. Сковорода. – К. : Дніпро, 1972. – Т.1. – 1972. – 278 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах / В.О. Сухомлинський. – Т. 4. – К.: Рад. школа, 1976.
5. Ушинський К.Д. Праця в її психічному і виховному значенні / К.Д. Ушинський. – Вибр. твори у 2-х томах. – Т. 2. – К.: Рад. школа, 1983.

О.М. Тиндик,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, ст. викладач О.А.Шикирінська.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Постановка проблеми. Природа – могутнє джерело пізнання, яке через спілкування розкриває людині свої таємниці й робить її більш чутливою до навколишнього світу. Людина – частина природи, потяг до всього живого закладений у ній від самого народження, та чи не найяскравіше виявляється в дитячому віці. Дошкільний вік – найважливіший етап у становленні екологічного світогляду людини, передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям. Актуальність проблеми виховання у дітей дошкільного віку свідомого ставлення до природи та своєї поведінки в ній, розвитку особистої відповідальності за стан оточуючого довкілля, вміння прогнозувати особисту діяльність, аналізувати її наслідки для природи набуває вирішального значення.

Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти України в освітній лінії «Дитина у природному довкіллі» передбачено сформованість у дітей старшого дошкільного віку знання про необхідність дотримання правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств, використання води, електричної та теплової енергії в побуті; прикладає домірні зусилля зі збереження, догляду та захисту природного довкілля [1]. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Він передбачає раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, що є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України. У статті 7 «Освіта і виховання в галузі охорони навколишнього природного середовища» даного документу йдеться про підвищення екологічної культури суспільства та обов'язкову освіту у галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі у дошкільних дитячих закладах.

Головною умовою реалізації завдань екологічного виховання є створення еколого-розвивального предметного середовища, яке сприяє формуванню в дошкільнят екологічної вихованості, яка передбачає набуття уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природи, прояв гуманних почуттів до живих істот, оволодіння початковими вміннями відчувати красу та милуватися нею, виважено поводитися в довкіллі, знати правила безпечної поведінки в природі.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема екологічного виховання широко репрезентована у працях багатьох науковців, якими визначено теоретичні підходи до дослідження екологічної культури (Т.Ковальчук, І.Хайдурова), встановлено особливості екологічного виховання дітей дошкільного віку (С.Ніколаєва, Н.Рижова); з'ясовано психолого-

педагогічні умови та методи оптимізації освітнього процесу, спрямованого на виховання екологічної культури (Н.Лисенко). Але залишаються не до кінця розкритими питання екологічного виховання дошкільників, оскільки саме природа, торкаючись емоційної сфери людини, впливає на формування її моральних, етичних та естетичних ідеалів. Досліджувалися лише окремі аспекти цієї проблеми: здійснення екологічного виховання під впливом знань та організації практичної діяльності дітей (В.Грецова, З.Плохій), здатність дошкільнят розуміти взаємозв'язки тварин із середовищем існування (С.Ніколаєва), стратегія пізнавальної діяльності дошкільників (М.Поддяков), здатність дошкільників встановлювати залежність рослин і тварин від низки чинників (Н.Рижова, П.Саморукова, О.Терентьєва), можливості дошкільників усвідомлювати життєво важливі взаємозв'язки у рослинному світі (І.Хайдурова) та інші.

Метою статті є теоретичне обґрунтування проблеми екологічного виховання дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Катастрофічний стан навколишнього середовища, що нині вже значно визначає здоров'я людей, тривалість їх життя, саму можливість стабільного існування, спонукає до дослідження та роздумів усіх небайдужих людей. Проблеми природокористування постають сьогодні перед громадськими діячами, письменниками, економістами, істориками, педагогами та ін. Власне, стає зрозумілим, що сфера природокористування повинна служити об'єктом пильної уваги кожної людини. Лише за такої умови можна вивільнити раціональні, гуманістичні принципи, які сприяють розв'язку екологічних проблем. Важливо сьогодні, щоб усі – дорослі та діти – стали на шлях співпраці з природою. Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах життєдіяльності дитини, на кожному етапі визначається певна мета, завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості.

Сучасний заклад дошкільної освіти є першою сходинкою збагачення дітей знаннями про природне і соціальне оточення, знайомство з загальною, цілісною картиною світу та формування науково-обґрунтованого, морального й естетичного ставлення до нього. Зростає роль відповідальності особистості за історичну долю країни та всебічний прогрес українського суспільства. Принципового значення в педагогіці має положення про те, що ставлення до природи набуває риси відповідального тільки за умови всебічного екологічного виховання особистості з дошкільного віку до глибокої старості. Як зазначають З.Плохій, Н.Глухова, екологічне виховання дітей дошкільного віку пов'язане з такими особливостями розвитку свідомості та поведінки дитини, як допитливість, вміння концентрувати увагу протягом певного часу на певних об'єктах [4].

В системі екологічного навчання і виховання дошкільників педагоги враховують той факт, що ставлення до природи включають такі аспекти:

1. ставлення до природи як предмета матеріального виробництва, об'єкта праці та життєдіяльності людини;
2. ставлення до особистих природних даних, до свого організму, який включений в систему екологічної взаємодії;
3. ставлення людей до діяльності, пов'язаної з вивченням і охороною навколишнього природного середовища [2, с. 52].

Соціальна відповідальність є універсальною формою зв'язку взаємозалежності особистості та суспільства. Категорія «соціальна відповідальність» розглядається у взаємозв'язку з категоріями «свобода» і «необхідність». Суб'єктивною передумовою соціальної відповідальності є свобода волі, розуміння як здатності суб'єкта приймати рішення зі знанням справи. Умовою і компонентом свободи волі є пізнання зовнішньої необхідності. Не пізнаючи об'єктивних законів природи та суспільства, люди не вільні у своєму виборі (свобода волі), своїй діяльності (свобода дії) [2, с. 54]. Соціальна відповідальність означає міру вільного прояву суб'єктом своїх обов'язків і права вибору в конкретних умовах оптимального варіанту ставлення до дійсності, виходячи з прогресивних інтересів суспільства.

Отже, ставлення до природи визначається як свідомий вибір зв'язків дітей дошкільного віку з різними природними об'єктами і явищами. Природними об'єктами в цьому випадку є сама природа, екосистеми і геосистеми, власне людина як природна істота. Крім того, система екологічних чинників включає в себе відношення до діяльності, пов'язаної з використанням та охороною природи. Означені відношення проявляються у вигляді необхідності, а також емоцій, симпатії, прив'язаності, любові, байдужості, ворожнечі, антипатії тощо.

Відповідальне ставлення до природи – це здатність і можливість дитини свідомо, а отже цілеспрямовано, добровільно, виконувати вимоги і вирішувати завдання морального вибору, досягаючи певного результату. Метою поведінки дошкільника повинні бути такі вчинки, які спрямовані на підтримку природи, нанесення найменшого збитку її естетичних і матеріальних цінностей, на збереження природи для майбутніх поколінь. Добровільне, вільне дотримання моральних вимог, пов'язаних з відношенням до природи, передбачає переконаність в необхідності такої поведінки, а не страх за можливе осудження з боку оточуючих. Саме переконаність дозволяє людині протидіяти будь-якому впливу, а також долати свої сумніви, які не відповідають екологічній необхідності. Відповідальність як внутрішня якість особистості, є поєднанням раціонального й емоційного, гармонійний зв'язок розуму і почуттів. Екологічна відповідальність пов'язана з такими якостями дитини, як цілеспрямованість, зібраність, вміння мобілізувати свої можливості, самоконтроль, передбачення наслідків своїх дій в природному середовищі, критичне ставлення до себе та інших. Вихователю необхідно знати, що екологічна відповідальність та інші явища соціальної відповідальності, виражається в таких емоційних станах: турбота, занепокоєння, старанність, тривога, напруженість, хвилювання, зосередженість, сумнів та ін. Відповідальне ставлення дитини дошкільного віку до природи розглядається в аспекті утвердження відповідальності як стійкої риси характеру особистості.

Система потреб складає ядро особистості. Покликання до спілкування з природою властиве людині органічно, адже усім своїм минулим, сучасним і майбутнім вона пов'язана з природою. Покликання до природи включає всі прояви активності: чисто біологічну активність темпераменту і соціальну активність переконань. Необхідність спілкування з природою включена в структуру біологічних і пов'язаних з ними матеріальних потреб, та ідеальних (духовних, культурних) потреб пізнання природи, сенсу життя, існування. Зростає значення розвитку потреб нового типу – в цілісному відтворенні освоєного світу, у відповідальності за духовний розвиток людини в поєднанні з розвитком навколишнього середовища. Актуальність формування саме цієї потреби пояснюється загостренням суперечностей між відношенням до навколишнього середовища екологічної основи життя і ставленням людини до самої себе. Для педагога важливо, щоб потреба спілкування з природою впливала на соціальні потреби дошкільника, наприклад, постати певне місце в колективі, користуватися приязністю друзів, увагою вихователя. Потреба в спілкуванні з природою, в її збереженні включається в систему мотивів індивідуальної поведінки. Відповідальність на рівні мотивів виступає як соціально збуджуючий стимул.

Висновки. Таким чином, екологічне виховання дітей дошкільного віку охоплює інтелектуальні, естетичні та етичні, діяльнісно-вольові аспекти людського життя, практику побутової і професійної діяльності. Цілеспрямований процес формування відповідального ставлення дошкільників до природи в усіх видах навчальної суспільно корисної діяльності та спілкування з природою складають сутність екологічної освіти і виховання, які конкретизують і поглиблюють основну мету – формування екологічної культури, екологічної відповідальності людини перед природою.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С. 4–19.
2. Білан О. І. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. / О.І. Білан – Львів, 1996. – 71 с.
3. Николаева С.Н. Методика экологического воспитания дошкольников: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед./ С.Н. Николаева. – 3-е изд., перераб. – М.: Изд. центр “Академия”, 2005. – 224 с.

4. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти): монографія / З.П.Плохій. – К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. – 319 с.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» // О.І.Білан, Л.М.Возна, О.Л.Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 264 с.
6. Програма розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 Ч. [Електронний ресурс]: О.П.Аксьонова, А.М. Анішук, Л.В.Артемова [та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. – К.: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.
7. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [Електронний ресурс]: / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долинна [та ін.]. — Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 104 с.

Н.Л. Годосієнко,
старший викладач кафедри мистецьких
дисциплін дошкільної та початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ФАКТОР ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Оновлення суспільства, а тим більше його радикальна зміна, – суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень в усіх сферах життєдіяльності людей. У гуманному цивілізованому суспільстві розвиток особистості, її творчих можливостей стає самоціллю всіх суспільних відносин. Саме тому в умовах духовного відродження суспільства діяльність закладів народної освіти - від дитячого садка до загальноосвітньої школи, потребує конкретних змін, які викликані необхідністю формування суспільно-активної, творчої особистості, що можливо лише при створенні сприятливих умов для всебічного розвитку потенційних можливостей кожної дитини, самореалізації її особистості в освітньому процесі. Особлива роль в естетичному вихованні дитини належить початковій школі, де забезпечується інтелектуальне, духовне й фізичне становлення особливості. У початковій школі у дітей пробуджується інтерес до мистецтва, відбувається їх залучення до музики та художньо-творчої діяльності. Початкова ланка освіти покликана сформувати в учнів цілісне світосприймання і світовідчуття, забезпечити розвиток естетичних ідеалів і смаків, почуття відповідальності за збереження культурних надбань суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Естетичне виховання особистості було предметом наукового аналізу багатьох учених. У працях філософського (М.Бердяєв, В.Васильченко, Є.Громов, І.Зязюн, П.Л.Печко) та соціологічного (В.Потапчик, О.Семашко, Б.Шляхов та ін.) спрямування естетичне виховання розглядається як засіб залучення молоді до духовних і культурологічних цінностей суспільства.

Дослідження загальної та вікової психології (Г.Балл, І.Бех, М.Боришевський, В.Вілюнас, П.Гальперін, О.Запорожець, В.Зінченко, О.Леонтєв, Б.Ломов, В.Москалець, С.Рубінштейн, Н.Тализіна, В.Ядов, І.Якиманська та ін.) сприяли визначенню психологічних аспектів формування естетичних почуттів, мислення, розвитку можливостей молодших школярів. Формування у дітей та молоді естетичних ідеалів, потреб, ціннісних орієнтацій отримало авторську інтерпретацію в працях, Є.Квятковського, Л.Коваль, В.Кудіна, С.Мельничука, О.Рудницької, Г.Тарасенко, Л.Хлебнікової, Л.Школяр, А.Щербо та ін. Взаємовплив мистецтв у межах реалізації теорії розвивального навчання досліджено в роботах К.Крутецького, Ю.Полуянова, Л.Рилової, Ю.Фохт-Бабушкіна та ін.

Аналіз літературних джерел, ознайомлення з практикою роботи загальноосвітніх шкіл засвідчують, що проблема естетичного виховання молодших школярів у світлі новітніх концепцій ще не знайшла належного розв'язання, а технології опанування дисциплін естетичного циклу не відповідають зростим вимогам сьогодення.

Метою статті є: теоретичне обґрунтування ролі уроку музики у процесі естетичного